

ARHIV BOSANSKE KRAJINE
BANJA LUKA

POPOVIĆ FILISA:

"SJEĆANJA NA MOG BRATA MILOŠA POPOVIĆA "

L e g e n d a :

- 15 stranica autoriziranog teksta otkucanog na mašini;
- sjećanja notirana u Arhivu 16.oktobra i 26.novembra 1974.godine;
- SADRŽAJ SJEĆANJA: biografski podaci o Milovanu i Milošu Popoviću i njihovi politički sukobi; školovanje i politički rad Miloša i njegova pogibija.-
- sjećanje notirano u tri primjerka;original i kopija u Arhivu,a jedna kopija kod autora.-

-----

Arhiv Bos. krajine B. Luka

ABK 209-MG-III/126

M I L O Š   P O P O V I Ć

Miloš je rođen u Prijedoru 3. oktobra 1911. godine, dok je Milovan dvije godine stariji. Otac Djuro bio je Sremac, a majka Anka, rođena Oklobdžija, Ličanka.

Otac Djuro bio je učitelj i školski upravitelj, a kasnije školski nadzornik. Kao prosvjetni radnik radio je u Banjoj Luci i Prijedoru.

Nakon izgnanstva i ponovog dolaska u Banju Luku naša je porodica stanovala u Dobraševoj ulici, a od 1936. godine u ulici Zmaja od Bosne, u kući Ismeta Ibrišagića preko Vrbasa. Promjena stana bila je uslovljena željom majke da stanujemo u blizini Trgovačke akademije jer je htjela da joj ja kao kćerka ne pješačim daleko do škole.

Moj brat po ocu Cvjetko Popović, profesor po struci, još je kao student bio jedan od članova revolucionarne organizacije "Mlada Bosna". Prije ženidbe za moju majku Anku otac Djuro je imao više djece: Cvjetka, Dušana, Jocu i Ljubicu. Sva su ta djeca iz prvog braka pomrla, jedino je Cvjetko poslije odležane kazne u austrougarskom zatvoru ostao živ i poslije prvog svjetskog rata živio u Skopju kao direktor Učiteljske škole. Poslije je bio kustos Zemaljskog muzeja u Sarajevu do svog odlaska u penziju.

Budući da je Cvjetko bio usko povezan sa atentatorima na Ferdinanda u Sarajevu uslijedile su prijetnje porodici. Da porodica ne bi stradala roditelji su su donijeli odluku da emigriraju. Preko Zemuna prebacili su se u Srbiju i nakon mnogo peripetija preko Grčke na Korziku. Izbjeglice iz Srbije prihvatile su engleska i francuska misija. U Ajačiju na Korzici Miloš je pohađjao zabavište, a Milovan, koliko se mama sjeća, prvi razred os-

novne škole.

U Francusku su emigrirala samo djeca iz drugog braka i Joco. Dišan Popović je već tada studirao u Parizu i poginuo je kao srpski vojnik u prvom svjetskom ratu. Kada su na Korzici tražili da srpska djeca idu na srednje škole u Francusku, Joco je otputovao na školovanje u Pariz. U toku ratnog vihora negdje je nestao jer porodica o njemu više nije ništa čula.

Osim Milovana, Miloša i mene, zaboravila sam da napomenem, majka je rodila još jednog sina : Bogdana. U toku ovog izbjeglištva umro je otac, tako da se mama morala starati o djeci, morala je biti i otac i majka.

Prema pričanju majke, poslije završetka prvog svjetskog rata, u martu 1919. godine, povratili smo se sa ostalim izbjeglicama nekim starim brodom u Jugoslaviju.

Majka je željela da živimo u Bosni. Sa porodicom je doputovala u Sarajevo da bi kod nadležnih vlasti izdejstvovala penziju. Oko toga je imala dosta peripetija, ali je ipak uspjela da dobije porodičnu penziju. Cijela je porodica zatim prešla da živi u Tuzlu. Po njenom sjećanju Miloš je u Tuzli završio dva razreda gimnazije. Obzirom da je Milovan već završavao četvrti razred Realne gimnazije, radi nastavka njegovog školovanja u Učiteljskoj školi preselili smo se u Banju Luku.

Po dolasku u Banju Luku jedno smo vrijeme stanovali u internatu Učiteljske škole dok mama nije našla stan u Gruberovića kući kod današnjeg hotela "Bosna". Tu smo stanovali kraće vrijeme dok se nismo preselili u Dobraševu ulicu (današnja ulica Petra Kočića).

U Učiteljskoj školi Milovan se eksponirao ne samo kao odličan učenik, nego i kao izuzetno aktivan djak na svim poljima društvenog rada u školi, ali kao srpski nacionalista po političkom opredeljenju. Direktor ga je na odredjen način protežirao, a uvažavali su ga i ostali profesori, naročito oni kojima nacionalizam nije bio stran. Profesori su posebno cijenili njegovo aktivno angažovanje u školi i nadarenost. Ono što nije bilo dopušteno ostalim učenicima u školi omogućavano je Milovanu. Za ilustraciju

pomenuću jedan primjer.

U hotelu "Palas" imali su profesori jedan rezervisan sto. Tu su dolazili na razgovor i igranje šaha. Iako je učenicima bilo zabranjeno kretanje u večernjim časovima, a pogotovo ulaženje u javne lokale, to za Milovana nije važno. Jedini je imao privilegiju da dodje u hotel i sa profesorima igra šah. Pošto jedne večeri nije došao kući do 21 sat, majka je zabrinuta pošla da ga traži u hotelu. Dovala ga je kući, ali je već sutradan otišla u Učiteljsku školu i zamolila da je primi direktor. Direktor je objasnila da je kao udovica zabrinuta za budućnost svog djeteta, koje se, eto, zadržava u hotelu do u noć. Majka je bila iznenadjena odgovorom direktora.

"Znate li Vi, gospodjo, koga meni tužite?"

Mama je odgovorila da kao majka ne može dozvoliti da joj sin bude pogrešno vaspitan jer se boji za posljedice koje mogu nastati.

"Draga gospodjo, kad bi Milovan na terazijama bio na jednoj strani, a cijela škola na drugoj, Milovan bi prevagnuo! Za njega se nemojte plašiti!"

Koliko mi je poznato, Milovan je zajedno sa Milanom Jankovićem, inženjerom i profesorom škole, bio jedan od najistaknutijih aktivista u skautskoj organizaciji u Banjoj Luci. Bio je predsjednik različitih sekcija i klubova u školi, a i sekcije Saveza trezvenosti "Pobratinstva" u Banjoj Luci.

Na fakultetu u Beogradu Milovan je izdavao neke studentske novine. Dobro je govorio francuski jezik i izdržavao se od instrukcija učenika i prihoda od člana, koje je pisao za razne novine. Poslije završetka studija, mislim pedagogije na Filozofskom fakultetu, Milovan je postao sekretar Antona Korošeca, ministra prosvjete. Kratko vrijeme prije toga zaposlio se kao suplent u Realnoj gimnaziji "Kralj Aleksandar". U toj elitnoj gimnaziji školovala su se djeca istaknutih političkih ličnosti. Pošto su iza njih stajali njihovi moćni roditelji, učenici su se ne-

vaspitano ponašali i čak izazivali profesore. Plašeći se za svoj položaj, profesori su to morali tolerisati. Ta su ministarska djeca pokušavala čak i da profesore uniže. Jednom se Milovan nije mogao suzdržati pa je ošamario jednog takvog učenika. Odmah ga je pozvao direktor i rekao:

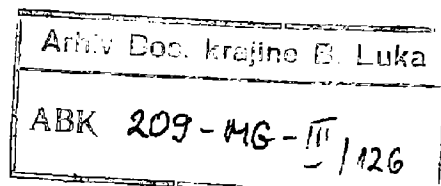
"Zna li Vi, Popoviću, koga ste Vi ošamari-
li?", uplašen i sam za moguće posljedice.

"Znam, i neću više s tom bagrom da imam posla.", odgovorio je Milovan.

Milovan je prestao da odlazi u školu i zaposlio se u Ministarstvu prosvjete.

Poslije je obično govorio da su to bila najpokvarenija djeca koju je ikada sreo u životu. Nebrojeno puta pokušavali su mu podvaliti na bilo koji način. Pošto u tome nisu uspjevali, na jednoj školskoj svečanosti naručili su neko specijalno jelo koje u obliku piramide serviralo na pladnju; svi su ga posmatrali i čekali da vide kako će početi jesti obzirom na pravila etikecije i bon-tona. Pošto su ga nutkali da se posluži, našao se u mucu. Da mu se kasnije ne bi podsmjehivali morao je da traži neki izlaz. Izvukao se na taj način što je počeo da govori, odnosno objašnjava neko pitanje koje je bilo postavljeno u učionici. Naime, kada je počeo da objašnjava pitanje završio se školski čas, pa je obećao da će nastaviti narednog časa. To je sada iskoristio da se izvuče iz nezavidne situacije. Učenicima je dosadilo da čekaju kraj punog stola, te je jedan počeo jesti, a za njim i ostali. Milovanu je bilo dovoljno da samo "krajčkom oka vidi tu tehniku" pa je počeo jesti ne prekidajući svoja objašnjenja. Tako je spasio svoj autoritet među njima do koga mu je veoma stalo. I kao učenik Učiteljske škole imao je autoritet i među profesorima i među djacima, svojim kolegama; stvarao ga je i kao student, pa je stoga pazio da ga ne okrnji. Nagon za isticanjem podsvjesno je izbijao iz njega, isticanjem intelektualnih kvaliteta, koji su inače bili neosporni, ali pogrešno politički usmjereni.

Budući da je ministar Korošec često bio odsutan,

zamjenjivao ga je u upravnoj administraciji, održavanju sastanaka i predavanja. Ministar je niz svojih poslova prenio na njega. Bilo je planirano da na Kongresu prosvjetnih radnika u Beogradu drži govor ministar Korošec, ali je on tu obavezu prenio na Milovana.

Milovan je po svojim osobinama bio boem. Stanovao je u ulici kralja Milana. Oženio se sa ljekarkom Dragojla Ostojić, rodom iz Prijedora. Kao boem nije pazio na oblačenje. Da bi na pomenutom Kongresu istupio u lijepom odijelu, njegova žena i ja kupili smo štof i dali da se sašije odijelo. Kada je trebalo da krene jednostavno smo sakrili njegovo staro odijelo, a umjesto njega stavili novo. Zbog toga se naljutio i veoma bučno reagirao.

Za vrijeme rata bio je upravnik jedne škole u Smederevskoj Palanci, škole u kojoj su bila djeca partizana i onih koji su bili u logoru. On je za tu djecu jamčio da će ih vaspitavati u nacionalnom duhu. Pred sam kraj rata povukao se iz Smederevske Palanke i sa četnicima prebacio u Bosnu. Doznali smo da je sa četnicima prošao kroz Rebrovac i da je preko Laktaša produžio prema granici. Do granice nije došao. Na tom dijelu izgubio se svaki trag o njemu. Vjerovatno je poginuo ili podlegao od tifusa.

Njegova žena Dragojla Ostojić emigrirala je iz Jugoslavije sa okupatorskim snagama. Sa njemačkim snagama i nedićevcima napustila je Beograd 1944. godine. Prvo je prešla u Italiju, a poslije rata u USA, gdje i sada živi u Detroitu. Kako sam čula, prije par godina ponovo se udala. Po svom političkom opredjeljenju bila je zadojena srpskim nacionalizmom.

Milovan je u Učiteljskoj školi monopolisao razne funkcije i položaje. Na određen način Miloš je bio u sjenci svog brata iako je i sam bio izuzetnih sposobnosti. Međutim, u stavovima su se već tada razilazili, a i sami su bili dvije različite prirode. Jaz se među njima na političkom polju sve više produbljivao. Kao studenti politički su se opredjelili na dvije suprotstavljene strane. Poznato mi je da su se strašno prepirali o politici. Svako je argumentirano iznosio svoja gledišta pa su nastajali teški

Arhiv Republičke policije
ABE 209-MG-III/126

sporovi da ih je majka morala umirivati. Ni jedan ni drugi nije želio da popusti ili odstupi od nekih svojih stavova. Zbog toga je majka insistirala da u kući o politici ne govore jer je jasno vidjela da je politika unijela razdor među sinovima.

Miloš je u srednjoj školi bio društveno aktivan ističući se učenjem i progresivnim stavovima. Mislim da je još u Učiteljskoj školi postao član SKOJ-a. Budući da se plašio da odličnim uspjehom neće moći završiti Učiteljsku školu u Banjoj Luci, što bi mu onemogućilo studij na filozofskom fakultetu, prelazi u Beograd gdje je na Učiteljskoj školi maturirao.

Miloš je bio veoma ambiciozan, izuzetno vrijedan, u radu uporan, uredan, iskren i nježan. Lijepo je pjevao i svirao na gitari i violini. Dijapazon njegovih interesovanja i poznavanja stvari bio je izuzetno velik. Lijepo je pisao i u smislu rukopisa i izražavanja. Mnogo je čitao i pisao, što je imalo uticaja na njegovo elokventno izražavanje. Pisao je pjesme i komponovao.

Imao je dva bliska prijatelja iz djačkih dana, Lazu Lazarevića i nekog Sretu, koji su bili visoki i lijepi mladići. Ovaj Lazarević je bio unuk srpskog književnika Laze Lazarevića, a pohađao je Realnu gimnaziju u Banjoj Luci. Budući da je Miloš bio niskog rasta, obojica su po visini odskakala, ali je zato Miloš među njima imao glavnu riječ. Medjusobno su se poštivali i volili. Često su zajedno svirali. Lazo je svirao na klaviru, a Miloš ga je pratio na violini. Često je i Miloš sjedao za klavir i svirao.

Miloševu sobu uvijek je krasilo cvijeće. Svako je jutro redovno izlazio u šetnju i donosio cvijeće koje je sam u vazama aranžirao sa mnogo smisla i ukusa. Jutarnje šetnje na svježem vazduhu su ga okrepljivale. Poslije povratka sa šetnji radio je do kasno u noć. Jedinu prekidu u tom radu bili su objedi, jutarnja i večernja šetnja. Šetnje nije propuštao jer su ga one okrepljivale i mentalno odmarale za napornim intelektualni rad.

Miloš je mnogo prevodio sa francuskog jezika. Prve osnove je stekao na Korzici, koje je kasnije upotpunjavao u školi i individualnim radom.

Volio je da slika u različitim tehnikama, ali najviše u uljanim bojama. Jedna njegova slika nalazi se u našoj kući, slika starog hadžije kod Ferhadije. Jedna slika mrtve prirode ali većeg formata nalazi se kod naše nećakinje Renate Jakovljević, koja radi kao laborant u Medicinskom centru.

Kada sam došla u Beograd na studij, Miloš me je vodio na pozorišne i operne predstave, u galerije i na posebne izložbe. Jednom mi je u šali rekao: "Lako je tebi. Ja ću ti sve pravce slikarstva objasniti, ja ću ti sadržaje opera ispričati, ja ću ti muzičke vrijednosti objasniti. Ja ti sad kao na tanjiru sve mogu servirati gotovo, a dok sam sve ovo upoznao preskakao sam ručak!"

Još za vrijeme studija prestali su Miloš i Milovan da govore. Jednom je Miloš rekao Milovanu: "Nas dvojica jednom ćemo se sresti na frontu!" Sukob je bio tako zaoštren da su bratski obziri i tolerancija iščezli. Kada su za vrijeme ferija dolazili u Banju Luku i u kući nisu govorili. Jednom prilikom su kao studenti igrali šah. Bez riječi su sjeli za sto, odigrali partiju šaha i potom se razišli. Ni majka nije mogla da utiče na njihovo pomirenje.

Miloš se na Filozofskom fakultetu sam izdržavao pišući članke, praveći prijevode sa stranih jezika i držeći instrukcije. Francuski jezik naučio je još kao dijete, a za vrijeme studija ruski i njemački. Počeo je da uči i engleski jezik, ali mi nije poznato u kom ga je obimu savladao. Strane jezike je učio bez teškoća.

Volio je matematiku i šah, ali još više šetnje. Često smo se za vrijeme njegovih ljetnjih ferija kada je dolazio u Banju Luku šetali po okolini i okolnim brdima. Uzajamno smo se jako voljeli i uvažavali. Zbog toga me je i vodio u svoje šetnje. Znala sam ga pratiti i na njegove skojevske ili partijske sastanke, kada mi je davao zadatak da ostanem na nekom mjestu i da pazim da neko ne naidje.

Za vrijeme jednog takvog boravka u Banjoj Luci za vrijeme ljeta rekao mi je u povjerenju: "Nemoj reći mami, ja odoh među šumske radnike u agitaciju; moram raditi kao oni da bih im se približio i da bi mi vjerovali!". Vjerovao je u mene i iskreno mi rekao gdje će ići jer je znao da to neću nikome reći. Otišao je u Maslovare i radio kao šumski radnik. Iz žuljevitih ruku kasnije se vidjelo da njegov rad nije bio ni malo lak.

Dok je pohađao Učiteljsku školu u Banjoj Luci zabavljao se sa Smiljom Macurom. Nije mi poznato šta je uslovalo njihov prekid, ali se kasnije nije više bavljao. Pošto je bilo sasvim normalno da se mlad čovjek zabavlja sa djevojkom, upitala sam ga: "Zar ti nemaš djevojku?" Začudio me je njegov odgovor: "Nemam vremena za to!".

Mnogo je pisao. Pisao je i prozu i poeziju. Napisao je čak i jedan bukvar. Obično se potpisivao pseudonimom "Djurin".

Bio je odličan govornik. Bila sam prisutna prilikom jednog njegovog govora u "Palasu" iz vremena dok je još bio student. Dok je Miloš govorio na jednoj stolici je u uniformi sjedio policijski pristav i svo se vrijeme preznojavao. Posmatrala sam kako je stalno maramicom brišao znoj sa čela. Miloš je govorio, a prisutni su aplaudirali. Sala je bila prepuna.

Negdje u početku 1941. godine Miloš i ja smo zajedno ručali u ruskom restoranu u Beogradu. Bio je to oproštajni ručak jer je dobio poziv za vojsku. Po mobilizacionom rasporedu trebalo je da ide u Banju Luku. Tada mi je rekao: "Šteta, prekide mi doktorat. U toku sam rada na doktorskoj tezi!".

Još kao student bio je zatvaran i mučen. Mučio ga je neki agent Šoprek iz Zagreba. Stalno je bio pod prismotrom policije.

Redovni vojni kadrovski rok služio je kao običan redov. Kao komunisti nisu mu priznavali školsku spremu sa pravom nošenja djačkih oznaka. Pričao mi je da se mora svim silama boriti da mu priznaju školsku spremu da bi

Arhiv Bos. kraljeve B. Luka

ABK 209 - MG - III / 126

mogao steći vojno obrazovanje koje će mu biti potrebno u predstojećem ratu. Pominjao je nacističke vojne pretenzije i potrebu priprema za odbranu zemlje.

Po pričanju majke, budući da se tada nisam nalazila u Banjoj Luci, kada je bio u Banjoj Luci mobilisan dobio je oficirsku uniformu. Kada su njemačke trupe ušle u Banju Luku sklonio se kod Osmana Karabegovića. Majka mu je poslala civilno odijelo. U civilnom odijelu došao je kući.

Pošto je mama dobro govorila njemački jezik, izravno se obratila njemačkim vlastima da bi za Miloša dobila propusnicu za put u Beograd, da bi navodno nastavio započete studije. Oni nisu tražili ni da ga vide jer im je, očito, bilo drago što vide ženu i majku koja dobro govori njemački jezik. Propusnicu je dobila.

Iz razloga Miloševe bezbjednosti, jer nisu znali kako će se ustaške vlasti prema komunistima odnositi, poslije skidanja vojne uniforme Miloš je sa mamom otputovao u Prijedor. Miloš se tamo sklonio jer su ga tamo daleko manje poznavali. U međuvremenu sam i ja iz Beograda doputovala u Prijedor.

Poslije dobijanja dozvole Miloš je krenuo za Zemun i Beograd krajem aprila 1941. godine. Na željezničkoj stanici u Prijedoru smo se oprostili. Ponio je sa sobom i vojnički pištolj, ali mi nije poznato gdje ga je skrio.

Vratili smo se u Banju Luku. Nismo se više vidjeli i nismo znali šta je s njim. Još u toku 1941. godine od nekog smo dobili obavještenje da se nalazi u partizanima. Čak i da nije bilo tog obavještenja znala sam da se on mora nalaziti u redovima ustanika; bio mi je dobro poznat njegov stav prema okupatoru i njegova čvrsta komunistička opredeljenja.

Poslije partizanskog napada na Banju Luku 1944. godine izbjegli smo u Sanski Most. Poslije oslobodjenja vratili smo se u Banju Luku. Nastojala sam da nešto doznam o Milošu, ali mi niko nije znao bilo šta konkretno reći.

Nemam predrasuda, ali me je jedan san 1946. godine inicirao da doznam šta je bilo sa mojim bratom.

Arhiv Bos. krajine B. Luka

ABK 209-MG-III/126

Naime, sanjala sam kako mi Miloš kaže: "Dodji da vidiš gdje sam se borio i gdje sam poginuo." Mama i ja smo znali da je negdje poginuo jer bi se inače javio.

Tražila sam i dobila odobrenje za odsustvo od deset dana. Otputovala sam u Sarajevo. Od Nisima Albaharija dobila sam obavještenje gdje je poginuo i nacrt mjesta gdje je zakopan. Dao mi je i pismo partijskoj organizaciji da me odvedu na naznačeno mjesto. Otputovala sam odmah u Foču. Tri druga dobila su zadatak da me odvedu na mjesto pogibije u blizini sela Zavajt. Dobila sam konja i pustili me da sama jašem putem dok su oni išli pješke prijekim putem. Nismo zajedno išli zbog još prisutnih četničkih bandi koje su vršile presretanje na putu. Mislili su da ću kao žena sama lakše proći. Medjutim, znala sam da su i oni u blizini. Konj me je sam nosio. Jedan od njih mi je ranije rekao: "To je naš partizanski konj koji dobro poznaje put."

Dvojica koja su samnom išla do kraja, do mjesta gdje je Miloš poginuo, dobro su ga poznavali. Dočekali su me u podnožju brda i odveli u selo. U jednoj kući sela smjestili su me da prenoćim. Oni su se vratili jer su imali i neke druge obaveze.

Imala sam tlocrt terena sa oznakom mjesta gdje je Miloš bio sahranjen. Iz razgovora sa seljacima iz Zavajta, u kome su ostali starci, starice i nedorasla djeca, doznala sam da su ga dobro poznavali i volili. Odveli su me na mjesto njegove pogibije. Bilo je obraslo kupinom tako da mu se skoro nije ni moglo prići.

Zanosila sam se mišlju da prenesem njegove kosti i sahranim na nekom drugom mjestu, ali je to bilo iluzorno. Objašnjavali su mi da su tu vođene žestoke borbe i da je tu ukopavao ko je koga stigao. Njemci su imali običaj da poslije završetka bitke dolaze, raskopavaju grobove i traže svoje poginule vojnike. Iskopane partizane nisu vraćali nazad u grobove, već su ih tu ostavljali. Kasnije su mještani vršili nova zakopavanja, ako već zvijeri nisu raznosile kosti. Seljaci su mi govorili da su mnogi dolazili po kosti svojih roditelja ili rođjaka, pa su ih vadili gdje su pretpostavljali da se njihovi grobovi nalaze. Tako su vadjene i od-

nošene i tuđe kosti jer se na širokom prostoru isprepletenom kupinom nije ni moglo znati gdje su čije kosti. Tako sam utvrdila mjesto gdje je poginuo, ali ne i gdje je sahranjen. Konkretno mjesto se nije moglo naći.

Drugovi iz Foče i seljaci iz Zavajta su mi pričali da je Miloš održavao kulturne priredbe i da su mu dali nadimak "Stub kulture". U kulturnim nastupima partizanske jedinice bili su zastupljeni i skečevi koje je Miloš sam pisao. To potvrđuje i razgovor koji je moj suprug imao u Varšavi sa Oskarom Danonom. Tom prilikom mu je između ostalog Danon rekao: "Miloš za čas posla organizuje, napiše i podjeli uloge!".

Od svoje se bilježnice nije nikada odvajao. Dok su se ostali u predasima između borbi odmarali, on je neumorno radio ili u bilježnicu pedantno unosio sve ono što je po njegovom mišljenju bilo značajno. Neumorno je pisao, notirao sve značajnije detalje. Pretpostavljam da je to bio njegov dnevnik i hronika partizanske jedinice. Nije mi poznato šta je bilo sa ovim njegovim bilješkama.

Koliko sam čula, Miloš je poginuo 23. maja 1943. godine. Nije poginuo u borbi, već poslije nje. Naime, kako su mi rekli, poslije jedne veoma teške bitke sa nekom njemačkom jedinicom, kada su se već Njemci povukli, pošao je sa jednim svojim drugom po bojištu. U trenutku kad se sagneo da vidi šta ima jedan njemački oficir u kožnoj torbi, jedan ranjeni ili pritajeni među mrtvacima njemački vojnik ispalio je rafal. Rafal iz šmajsera usmrtio je Miloša, a njegov je drug bio ranjen u noge. Bio je komandant, dok je Miloš bio komesar. Ne sjećam se ni imena ni prezimena tog komandanta iako je poslije rata jedno vrijeme radio u Komandi grada u Banjoj Luci.

Miloš je pao kao žrtva jedne svoje navike. Naime, za vrijeme i poslije borbe znao je sakupljati dokumentacioni materijal od neprijatelja govoreći: "Sve će nam ovo biti potrebno poslije rata za našu istoriju." Ovo mi je rekao pomenuti komandant.

Čula sam za njegov podvig prebacivanja partizanskih ranjenika preko neprijateljske teritorije za posjednute Njemcima i ustašama.

Arhiv Bos. Krajine B. Luka

ADA 209-MG-III/126

Pošto je dobro govorio njemački jezik, obučen u uniformu njemačkog oficira, preveo je partizanske ranjenike, a da neprijatelji nisu ni naslućivali da se radi o partizanskom oficiru. O tome mi je pričao Veljko, a isto tako i jedan drug koji je bio jedan od tih ranjenika.

Kada je moj suprug razgovarao sa bivšim vojnim atašecom naše Ambasade u Varšavi, pukovnikom Mirkom Simićem, ovaj mu je rekao da je sa Milošem bio u borbi, a da Vojni muzej u Beogradu raspolaže sa originalnom dokumentacijom o partizanskim borbama i aktivnostima u kojima je Miloš sudjelovao.

Milovan Popović imao je hobi da kupuje knjige. Koliko uopšte nije pazio na svoje odijevanje, u čemu je bio krajnje nemaran, toliko je bio agiln u kupovini vrijednih knjiga, naročito starih izdanja. Imao je bogatu biblioteku i po količini knjiga i po vrijednosti.

Milovan nije bio Ljotićevac, ali je bio zagrižen nacionalista. Njegova je žena Dragojla bila Ljotićevka po svojim opredeljenjima. Poznato mi je da Ljotićevce uopšte nije uvažavao, a ni samog Ljotića. Milovan čak nije ni želio da se upozna sa Ljotićem iako je na tome njegova žena Dragojla insistirala. Jednom takvom insistiranju i ja sam prisustvovala.

Bili smo na ručku u ruskom restoranu Milovan, Dragojla i ja. Naišao je Ljotić i uz znak pozdrava naklonio se glavom prema Dragojli. Ona je tada rekla Milovanu: " Molim te ko' boga, daj da te upoznam sa Ljotićem." On joj je osorno odgovorio: " Neću, pa neću!". Insistiranja nisu pomogla. Milovan je tvrdoglavo odbijao.

Milovan uopšte nije volio ples naglašavajući da je to oblik seksualnog izživljavanja. Međutim, Miloš je volio da pleše, a i da se lijepo i ukusno oblači. Lijepo je plesao i nalazio je vremena da me vodi na ples.

Imali smo tetku koja je bila udata za Jevreja u Zagrebu (~~Rz~~ Slavica Fleš). Njena kćerka Renata Jakovljević i sada živi u Zagrebu. Tetka Slavica nas je finansijski pomagala, naročito u nabavci odjeće.

Dok je išao u Učiteljsku školu Milovan se bavljao sa Lepom Perović. Kada je za vrijeme rata Lepa bila uhapšena, na Milovanovu intervenciju bila je puštena iz zatvora.

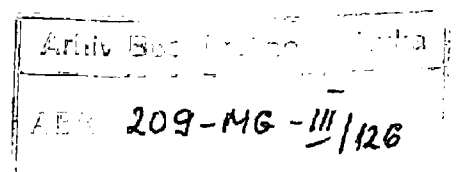
Lepa Perović nas je u Sanskom Mostu 1944. godine obavjestila da je Miloš poginuo. Bilo je to prvo, ali ipak nedovoljno objašnjenje o Milošu jer sam htjela doznati sve detalje o njemu i njegovoj pogibiji.

Tom je razgovoru prisustvovao i Osman Karabegović, koji je tada za Milovana rekao: "Da mi je uhvatiti Milovana objesio bih ga na sred Terazija!", zatim je dodao da je on gori i od ustaških i četničkih koljača " jer kao ideolog truje masu".

Dva su se moja brata našla na suprotnim političkim stranama tako da su se Miloševa predviđanja i ostvarila. Nije mi poznato šta je sve uticalo da Milovan bude zatrovano nacionalizmom, naročito kasnije u Beogradu, kada je u našem porodičnom vaspitanju bila strana nacionalna isključivost. Sigurno su mnogi faktori na to uticali, i društvo u kome se kretao, i velikosrpska ideologija s kojom su mu punili glavu, i želja za političkom afirmacijom, i Dragojla. Stvarno je šteta što se baš tako politički opredjeli. Kasnije je i sam vidio da je zabrazdio, ali se više nije mogao povući.

16. oktobra 1974. godine
Banja Luka

Muharemagić
(Filisa Muharemagić)

(N a s t a v a k)

Miloš je za vrijeme studija stanovao u student-
skim barakama. Sredstava nije imao da nađe privatni smještaj. Za bratom Milovanom nije želio da kontaktira. Jedina spona bila sam im ja jer sam i sa jednim i sa drugim bila u dobrim odnosima. Ni jedan od njih za drugog nije želio ni da pita što među braćom nije uobičajeno. Politički razlozi međusobno su ih razdvojili.

Dokumente koje sam dala Arhivu Bos. Krajine u Banjoj Luci o mom bratu Milošu dobila sam od Milana Ostojića, oca Milovanove žene Dragojle. On ih je sačuvao kroz cijeli tok rata. Miloš ih je ostavio kod Milana Ostojića u Prijedoru pred polazak za Beograd 1941. godine ili ih je ostavio u Beogradu uoči rata pa je Milan do njih kasnije došao. Milan Ostojić nalazi se sada u Domu staraca u Banjoj Luci.

Nedavno sam dobila jednu pjesmu za koju mi rekoše da je Miloševa. Ja ne znam da li je ona njegova. Evo riječi te pjesme:

Kad su Sremci krenuli
Iz te Fruške Gore,
Odoše u Bosnu
Da se tamo bore.
Kad su došli do vode,
Do te reke Save,
Ugledaše Majevicu,
Brda joj se plave.
Oj, ti Bosno ponosna
Visokih bregova
Evo tebi u pomoć
Sremačkih sinova,
Da čistimo fašiste,
Da ih opojamo,
A kad bude gotovo
Natrag se vraćamo.

Ovo je borbena pjesma sremskih partizana. I sama bih htjeła znati da li je to njegova pjesma.

Ustaški podžupan Feliks Niedzielski znao je da se Miloš nalazi u partizanima. Međutim, prema našoj porodici ništa nije preduzimao.

Jednom je prilikom došao u ustaškoj uniformi u zgradu Kotara Banja Luka, gdje sam ja sa suprugom radila. To je bilo 1943. godine. Moj je suprug radio kao privredni nad-

Arhiv Bos. krajine B. Luka

ABK 209-MG-III/126

zornik, čiji je zadatak bio, pored ostalog, da vrši nadzor nad količinom zasadjanih žitarica i kvantumom isporuke nakon vršitbe. Određeni dio ovršenog žita morao se kontrahirati. Preko Vase Crljenice moj je suprug bio povezan sa partizanima i u evidencije unosio manje količine žita koje treba kontrahirati kod svih partizanskih porodica i kod onih porodica za koje je dobio obavještenje da će žito dostavljati partizanima. Ja sam u to vrijeme radila kao običan činovnik u Kotaru.

Kad je Feliks ušao u kancelariju pozdravio me je i prišao. Pruživši mi ruku upitao me je: "Kako si Filisa?"

- "Teško mi je jer ne znam za braću!", spontano sam odgovorila.

- "Razumijem te, nisi jedina.", bio je njegov odgovor. Pozdravio me je i izišao.

Feliksa sam poznavala još iz gimnazijskih dana. U svom odjeljenju bila sam povjerenik za djačko literarno društvo u Realnoj gimnaziji, mislim "Mlada Jugoslavija". Prikupljenu članarinu njemu sam donosila. Tako smo se i upoznali premda je on bio u nekom od viših razreda.

Nacionalistička opredeljenja Cvjetka Popovića nisu mi u cjelini poznata. Znam da je kao direktor Učiteljske škole u Skoplju pozvao jednog učenika i rekao: "Ti si komunista. Tebi nema mjesta u mojoj školi!"

Poslije Oslobođenja taj ga je izbačeni učenik na ulici u Beogradu prepoznao. Cvjetka su zatvorili zbog nacionalizma i proganjanja komunista iz škole u vremenu između dva rata. Navodno je u toku sudjenja u njegov prilog intervenisao Čubrilović, njegov kolega iz mladosti. Drugi detalji ovog sudjenja nisu mi poznati.

26. novembra 1974. godine
Banja Luka

Popović Feliks
(Filisa Popović)

